

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมของมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ระหว่างปี 2515 ถึง 2539 ใช้วิธีการวิจัย 2 ลักษณะคือ

1. การวิเคราะห์เนื้อหาข่าว ภาพ บทความ บทวิเคราะห์ ที่เกี่ยวข้องกับข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมของมูลนิธิ อิศรา ระหว่างปี 2515 ถึง 2539
2. การสัมภาษณ์หัวหน้าข่าวที่รับผิดชอบในการทำข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมของมูลนิธิอิศรา อมันตกุล โดยเจาะจงศึกษาข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมในปี 2539 ได้แก่ ข่าวทุจริตธนาคารกรุงเทพ พณชยการ (บีบีซี) เป็นกรณีศึกษา

การวิเคราะห์เนื้อหา-เนื้อหาข่าวที่จะวิเคราะห์ ในงานวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมของมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ระหว่างปี 2515 ถึง 2539 จำนวน 24 ข่าว ได้แก่

1. ข่าวขังลิ้ม ปี 2515
2. ข่าวฆ่าเพื่อน อส. 7 ศพ ปี 2516
3. ข่าวนาทราย ปี 2517
4. ข่าวโค่นป่าเขาสอยดาว ปี 2518
5. ข่าวทำเหมืองแร่ในทะเล ปี 2520
6. ข่าวฆ่าพระนักร้อง ปี 2521
7. ข่าวทุจริต ร.พ.ช. ปี 2522
8. ข่าวเผชิญหน้า ข.จ.ก. ปี 2523
9. ข่าวศึกเก้าอี้อธิบดีกรมอัยการ (รางวัลชมเชย) ปี 2524
10. ข่าววิสามัญฆาตกรรม 7 ศพ ปี 2525
11. ข่าวซื้ออุปกรณ์การศึกษา ส.ป.ช. ปี 2526
12. ข่าวรอยเปื้อนในวงการศึกษา ปี 2527 (รางวัลชมเชย)
13. ข่าวสัญญาทาสไทย- อีอีซี ปี 2528
14. ข่าวเปิดโปงคดีค้าไม้ซุงเถื่อน ปี 2529
15. ข่าวทะเลลายแก้ง เมาเพี้ยทุจริตเครื่องราชฯ ปี 2530

16. ข้าวทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ ปี 2531
17. ข้าวแก้ง มารศาสนา ปี 2532
18. ข้าวสวนป่ากิตติ ปี 2533
19. ข้าวทำลายป่าดงใหญ่ ปี 2534
20. ข้าวเสี่ยสองบันหัน ปี 2535
21. ข้าวเปิดโปงบประมาณ 5 แสนล้านบาท ปี 2536
22. ข้าวคดีอุ้ม-ฆ่าสองแม่ลูกตระกูลศรีธนะขัณฑ์ ปี 2537
23. ข้าวยาม้า ปี 2538
24. ข้าวคดีทุจริตนาครากรุงเทพมหานครพณิชยการ (บีบีซี) ปี 2539

การจำแนกเนื้อหา

ในการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมของมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ระหว่างปี 2515 ถึง 2539 จำแนกในลักษณะต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. หนังสือพิมพ์ที่นำเสนอ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมของมูลนิธิอิศรา อมันตกุล ระหว่างปี 2515 ถึง 2539 เช่น มติชน ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด ประชาชาติธุรกิจ สยามรัฐ แนวหน้า เดลิโทม์ และประชาธิปไตย
2. ประเภทข่าว ได้แก่ ข่าวการเมือง, อาชญากรรม, สิ่งแวดล้อม, ข่าวปัญหาสังคม ข่าวการศึกษา, ข่าวเศรษฐกิจ, ข่าววัฒนธรรม
3. การให้ความสำคัญ ได้แก่ พาดหัวข่าวใหญ่, พาดหัวข่าวรอง และพาดหัวข่าวธรรมดาในหน้าที่หนึ่งของหนังสือพิมพ์
4. ขนาดความยาวข่าวเฉลี่ย ได้แก่ วัดเป็นตารางนิ้ว
5. การใช้ภาพ และข้อเขียนประกอบข่าวที่นำเสนอ ได้แก่ จำนวนภาพ, ขนาดภาพ และข้อเขียนประกอบข้ออื่น ๆ เช่น บทความ บทบรรณาธิการ รายงานพิเศษ ฯลฯ
6. การใช้และอ้างอิงแหล่งข่าว ได้แก่ ลักษณะการให้แหล่งข่าว, แหล่งข่าวบุคคล, เอกสาร
7. องค์ประกอบที่ปรากฏในข่าว ได้แก่ องค์ประกอบในด้านความขัดแย้ง, ความลึกลับ, ความผิดปกติ, ผลกระทบ

8. ผลต่อเนื่องจากการนำเสนอข่าว ได้แก่ การลงโทษตามกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงบุคคล การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ไม่มีข้อยุติ เป็นต้น

ก. จำแนกตามประเภทข่าว มี 7 ประเภทคือ

1. ข่าวการเมือง หมายถึง ข่าวที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล ข่าวเกี่ยวกับพรรคการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายค้าน การทำงานของรัฐ ได้แก่ กระทรวงทบวง กรม รัฐวิสาหกิจรวมทั้งความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางการเมืองและการปกครองพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตลอดจนกิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองทุกระดับ หรือความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็น และอุดมการณ์ทางการเมืองของบุคคลในสังคม

2. ข่าวการศึกษา หมายถึง เรื่องราวเนื้อหาและรายละเอียดข้อเท็จจริง เกี่ยวกับกระบวนการทำงานของสถาบันการศึกษาทุกระดับทั้งภาครัฐบาลและเอกชน การรายงานความเคลื่อนไหวในวงการศึกษาในทุกๆ ด้านทุกสาขาวิชาและกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษา ตลอดจนบุคคลที่ประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาการกระทำของบุคคลในวงการศึกษามีผลกระทบต่อสังคมและคนหมู่มาก

3. ข่าวอาชญากรรม และโรงพัก หมายถึง เรื่องราวที่มีเนื้อหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลอาชญากรรมทุกประเภท รวมทั้งเรื่องราวที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาซึ่งอาจมีความรุนแรง (Violence) หรือไม่มีความรุนแรงก็ตาม ทั้งนี้ตลอดรวมถึงเรื่องราวอันเกี่ยวกับการกระทำซึ่งอาจไม่มีความผิดทางอาญาแต่เป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจรรยาอันดีงามของสังคม

4. ข่าวศิลปวัฒนธรรม หมายถึง เรื่องราวที่มีเนื้อหา และรายละเอียดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม และศาสนา ได้แก่ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาติ งานรื่นเริงตามเทศกาลที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประเพณี หรือพิธีกรรมทางศาสนา หรือการกระทำใด ๆ ในการปกป้องรักษาศีลธรรมวัฒนธรรมของชาติ

5. ข่าวสิ่งแวดล้อม หมายถึง การรายงานเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ เช่น การรณรงค์รักษาความสะอาด การป้องกันสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ การอนุรักษ์ธรรมชาติป่าไม้ เขมืองแร่ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ หรือการรายงานเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการทำลายสิ่งแวดล้อมของชาติ

6. ข่าวเศรษฐกิจ หมายถึง เรื่องราวที่มีรายละเอียดของเนื้อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ รวมทั้งข่าวเกี่ยวกับการเงิน การธนาคาร การซื้อขายหุ้น อัตรา

ส่วนลด และอัตราดอกเบี้ยเงินเชื่อ ความก้าวหน้า และบริการด้านต่างๆ ของธนาคาร การเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค รายได้ส่วนบุคคล และรายได้ประชาชาติ การประกอบอาชีพ หรือกระทำใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติ

7. ข่าวปัญหาสังคม หมายถึง การเสนอเรื่องราว ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาของสังคม หรือการกระทำใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวบุคคล หรือสังคม รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น เรื่องยาเสพติด เรื่องจำกัดเสรีภาพของประชาชน

ข. จำแนกตามตำแหน่ง และตามลำดับความสำคัญ

จำแนกการนำเสนอในหน้า 1 หรือหน้าอื่นๆ ของหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของการพาดหัวข่าวตามตำแหน่งที่ปรากฏในหน้าที่ 1 ดังนี้

1. พาดหัวข่าวใหญ่สุด

หมายถึง พาดหัวข่าวที่สำคัญที่สุดในแต่ละฉบับ ใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ที่สุดในหน้า 1 กินเนื้อที่มากกว่า สะดุดตามากกว่า อยู่ด้านครึ่งบน พาดหัวข่าวใหญ่สุดมักมีขึ้นเดียว

2. พาดหัวข่าวรอง

หมายถึง พาดหัวข่าวที่มีความสำคัญ และใช้ตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่รองลงมาจากพาดหัวข่าวใหญ่สุด จะปรากฏอยู่ที่ครึ่งบน หรือครึ่งล่างก็ได้ และอาจมีมากกว่า 1 ขึ้นก็ได้

3. พาดหัวข่าวธรรมดา

หมายถึง พาดหัวข่าวที่มีความสำคัญ และใช้ตัวอักษรที่มีขนาดรองลงมาจากพาดหัวใหญ่ และพาดหัวข่าวเล็ก การพาดหัวข่าวขนาดนี้จะอยู่ที่ใดของหน้าหนึ่งก็ได้ และอาจมีมากกว่า 1 ขึ้นก็ได้

ค. จำแนกตามลักษณะ และการใช้แหล่งข้อมูล

แบ่งเป็นดังนี้

1. ลักษณะของแหล่งข่าว

1.1 ประเภทบุคคลโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของแหล่งข่าวเช่น อาชีพ สถานภาพทางสังคมเช่นข้าราชการ นักธุรกิจ นักการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ พระนักบวช นักศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจและประชาชนทั่วไป ฯลฯ

1.2 ประเภทเอกสาร จำแนกเป็นเอกสารราชการ เอกสารเอกชน เอกสารสื่อมวลชน เอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ นิตยสาร จดหมายร้องทุกข์ เอกสารการประชุม

1.3 จากเหตุการณ์และสถานที่เกิดเหตุ จำแนกข้อมูลจากสถานที่เกิดเหตุ เช่น นักข่าวรายงานข่าวจากที่ประชุมสัมมนา

2. จำแนกตามชนิดของแหล่งข่าว ดังนี้

2.1 แหล่งข่าวประจำ หมายถึง บุคคล หรือสถานที่ซึ่งเป็นที่มาของข่าวที่ผู้สื่อข่าวได้รับมอบหมายจากบรรณาธิการให้ไปติดต่อหาข่าวเป็นประจำ

2.2 แหล่งข่าวพิเศษ หมายถึง แหล่งข่าวที่มีความสนิทสนมกับนักข่าวเป็นการส่วนตัวหรืออาจเป็นพลเมืองดีเขียนจดหมาย หรือโทรศัพท์มาร้องทุกข์

2.3 แหล่งข่าวจากสำนักข่าว หมายถึง องค์กรที่ตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจการขายข่าวให้แก่สมาชิก หรือที่เรียกว่าสำนักข่าว

2.4 แหล่งข่าวจากสิ่งตีพิมพ์ หมายถึง ประกาศ แถลงการณ์ ใบปลิว นิตยสาร วารสารในประเทศและต่างประเทศ เอกสารตีพิมพ์ เพื่อเผยแพร่ทางวิชาการ ตลอดจนข่าวแรงงานประชาสัมพันธ์ของรัฐ หรือเอกชน

2.5 เบาะแสจากประชาชน เช่น พลเมืองดี โทรศัพท์ หรือเขียนจดหมายมาแจ้งเบาะแสข่าว

3. จำแนกตามแหล่งข่าวที่อ้างถึง หมายถึงจำนวนแหล่งข่าวที่ปรากฏในเนื้อข่าว

4. จำแนกตามลักษณะการอ้างอิงแหล่งข่าว

4.1 อ้างชัดเจน หมายถึง การอ้างอิงชื่อ นามสกุล ที่อยู่ของแหล่งข่าวอย่างเปิดเผยเป็นการยืนยันข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่ได้รับการเปิดเผยจากแหล่งข่าว

4.2 อ้างไม่ชัดเจน หมายถึง แหล่งข่าวที่ไม่ต้องการเปิดเผยชื่อ ตำแหน่งอาชีพ เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเอง แต่มักจะเป็นผู้ให้เบาะแสข่าวซึ่งอาจเป็นข้อมูล หรือรายละเอียดซับซ้อนมักจะระบุว่ารายงานจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือได้หรือแหล่งข่าวระดับสูง แหล่งข่าวจากวงการใกล้ชิด เป็นต้น

ง. จำแนกตามองค์ประกอบที่ปรากฏในข่าว

1. ความรวดเร็ว หมายถึง ความรวดเร็วของเวลาที่เกิดขึ้น และความรวดเร็วของเวลาที่เหตุการณ์ถูกค้นพบ

2. ความใกล้ชิด หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ กับผู้อ่านทั้งร่างกาย และจิตใจผู้อ่านย่อมสนใจข่าว หรือเหตุการณ์ที่อยู่ใกล้ตัวก่อน

3. ความสำคัญ หรือความเด่น หมายถึง การเสนอข่าวให้ความสำคัญ ความเด่นของบุคคล หรือตำแหน่งหน้าที่การงาน สถานภาพของบุคคล

4. ผลกระทบ หมายถึง การรายงานเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ใดๆ ที่ก่อให้เกิด ความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินชื่อเสียง ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของ สังคม

5. ความลึกลับซับซ้อน หมายถึง เหตุการณ์ที่มีลักษณะปิดบัง หรือซ่อนเร้นงำ ของข้อเท็จจริง หรือปิดบังข้อสำคัญ เปิดเผยบางส่วน หรือไม่เปิดเผยแต่ประการใด

6. ความผิดปกติ หมายถึง เหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่มีความผิดปกติในด้าน ปราบฏุกการณ์ทางธรรมชาติ หรือทางสังคม

7. ความขัดแย้ง หมายถึง ความขัดแย้งในระดับความคิด หรือผลประโยชน์ของ มนุษย์ในระดับครอบครัว ระดับชาติ และระดับโลก

8. องค์ประกอบทางเพศ หมายถึง ความผิดปกติทางเพศของบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือที่อยู่ในความสนใจของประชาชน

9. อารมณ์ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด เป็นผลโดยตรง และผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้รับข่าวสารทางสื่อมวลชน ทำให้ความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ ร่วม กันของคนในสังคม

10. ความก้าวหน้า หมายถึง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และการแพทย์

สาธิต

จ. จำแนกตามลักษณะประเด็นข่าว

1. ประเด็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์โดยตรง เช่น

1.1 พฤติกรรมทุจริต ประพฤติมิชอบ

1.2 การทำผิดข้อกฎหมาย หรือระเบียบวินัย

1.3 การละเมิดสิทธิมนุษยชน

1.4 ความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ

2. ประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น

2.1 เรื่องส่วนตัว

2.2 เรื่องอื่น ๆ

ฉ. จำแนกตามความยาวข่าวโดยเฉลี่ย

หมายถึง การวัดความยาวของข่าวนั้นๆ โดยเฉลี่ยจากข่าวที่นำเสนอทั้งหมด โดยใช้หน่วยวัดเป็นคอลัมน์นิ้ว การวัดความยาวข่าวในแต่ละข่าวหากวัดความยาวข่าวต่ำกว่า 50

ตารางนี้วัดลงมาถือว่ามี การเสนอข่าวน้อย และข่าวที่มีความยาวตั้งแต่ 150 ตารางนิ้วขึ้นไปถือว่ามี ความยาวข่าวมาก

ข. จำแนกตามลักษณะของการนำเสนอข่าว

หมายถึง การมี หรือไม่มีภาพ กราฟิก ตารางข้อมูล บทความ บรรณาธิการ สารคดีประกอบข่าว เพื่อให้ข่าวมีน้ำหนักยิ่งขึ้น หรือน่าสนใจติดตาม

ข. จำแนกตามผลต่อเนื้อเรื่องที่ตามมาจากการเสนอข่าว

1. นำเสนออย่างต่อเนื่อง ขยายข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
2. เปลี่ยนแปลงนโยบาย
3. เปลี่ยนแปลงตัวบุคคลผู้รับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่
4. เปลี่ยนแปลงสถานการณ์
5. มีการดำเนินคดีลงโทษตามกฎหมาย

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ และแจกนับ

1. การวิเคราะห์เนื้อหาประเภทข่าว ลักษณะของการรายงานข่าว นับหน่วยเป็นราย เรื่อง (Items)
2. คุณค่าความเป็นข่าว (New Element) นับหน่วยการวิเคราะห์ โดยพิจารณาสาระ ของเนื้อหา (Themes)
3. วัดพื้นที่การเสนอข่าว

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหา

การทดสอบหาความเชื่อมั่นระหว่างผู้ลงรหัส (Intercoder Reliability) อาศัยหลักของ (Holsti, 2539) โดยการวิเคราะห์จากผู้ลงรหัส 3 คน ที่อ่านข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมโดยสุ่ม ตัวอย่างเพื่อเป็นการทดสอบจำนวน 5 ข่าววิเคราะห์จำแนกตามสูตรดังนี้

$$\text{สูตรหาความเชื่อมั่น } R = \frac{3 \cdot C_1 \cdot C_2 \cdot C_3}{C_1 + C_2 + C_3}$$

$C_1 C_2 C_3 =$ จำนวนครั้งที่ผู้ลงรหัส 3 คนมีความเห็นเหมือนกัน
 $C_1 + C_2 + C_3 =$ จำนวนรวมกันทั้งหมดของผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน
 ค่าที่ได้จากการพิจารณาไม่ควรต่ำกว่า 0.75 จึงจะถือว่ามีความเชื่อมั่น

การทดสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ลงรหัสในด้านคุณค่าข่าวหรือประเด็นข่าวสำหรับ
 ข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมจำนวน 5 ข่าว จากข่าวทั้งหมด 24 ข่าว มีประเด็นข่าวที่ต้องวัดรวม
 ทั้งหมด 50 ประเด็น ผลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่าผู้ลงรหัสมีความเห็นตรงกัน 46 ครั้ง
 แล้วนำมาแทนค่าในสูตรนี้

$$\text{สูตรหาค่าความเชื่อมั่น} = \frac{3(46)}{50 + 50 + 50}$$

ในการทดสอบการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวพบว่าค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้ลงรหัส
 $R = 0.92$ ถือว่ามีความเชื่อมั่น

การสัมภาษณ์หัวหน้าข่าว

การเก็บข้อมูลจากหัวหน้าข่าวใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งสร้างขึ้นมาเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ
 กระบวนการทำข่าวที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม ได้แก่ ข่าวทุจริตธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด
 คำถามในแบบสัมภาษณ์มีแนวดังนี้

1. วิธีเปิดประเด็นข่าวได้มาอย่างไร
2. มีการวางแผนบริหารทีมงานข่าวอย่างไร
3. มีการวางแผนการนำเสนออย่างไร
4. ใช้แหล่งข่าวอะไร
5. สร้างฐานข้อมูลอย่างไร
6. มีประเด็นกฎหมาย หรืออุปสรรคปัญหาอย่างไร
7. มีนโยบายนำเสนออย่างไร
8. กองบรรณาธิการสนับสนุน และส่งเสริมในการทำข่าวนี้อย่างไร